Utjecaj privrženosti na razvoj emocionalne inteligencije

Žigmundić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:208640

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij psihologije

Marija Žigmundić

UTJECAJ PRIVRŽENOSTI NA RAZVOJ EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Gorka Vuletić
Sumentor: Ivana Duvnjak

Osijek, 2016.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju
Preddiplomski studij psihologije

Marija Žigmundić

UTJECAJ PRIVRŽENOSTI NA RAZVOJ EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

Završni rad

Područje društvenih znanosti, polje psihologija, grana razvojna psihologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Gorka Vuletić
Sumentor: Ivana Duvnjak

Osijek, 2016.

Sažetak

Ovaj rad predstavlja pregled suvremene literature u kojoj se istražuje odnos privrženosti i emocionalne inteligencije. U uvodnom dijelu rada prezentirani su pojmovi privrženosti i emocionalne inteligencije te njihov povijesni nastanak, dok se u drugom dijelu opisuje proces nastanka privrženosti, kao i različiti obrasci privrženosti koji su uočeni kod djece i odraslih. U trećem dijelu definirana je emocionalna inteligencija unutar teorijskih okvira na kojima je nastala te su opisani različiti modeli emocionalne inteligencije i načini kako se emocionalna inteligencija može izmjeriti. Konačni cilj ovog rada je bio utvrditi utjecaj privrženosti na emocionalnu inteligenciju i povezati različite obrasce privrženosti s različitim razinama i sposobnostima emocionalne inteligencije. Stoga se nakon povijesnog pregleda istraživanja navode dobiveni rezultati istraživanja o povezanosti privrženosti i emocionalne inteligencije. Na kraju su predstavljeni rezultati istraživanja o povezanosti sigurnog obrasca privrženosti i emocionalne inteligencije te primjena u svakodnevnom životu.

Ključne riječi: privrženost, emocionalna inteligencija, socijalno-emocionalne vještine, siguran obrazac privrženosti

SADRŽAJ

1.UVOD 1
2. PRIVRŽENOST 3
2.1.Individualne razlike u kvaliteti privrženosti i unutarnji radni modeli 4
2.2. Stabilnost privrženosti 5
2.2.1. Privrženost u adolescenciji i odrasloj dob 6
3.EMOCIONALNA INTELIGENCIJA 7
3.1.Teorijski okviri emocionalne inteligencije 7
3.2. Modeli emocionalne inteligencije 8
3.2.1. Model Mayera i Saloveya 8
3.2.2. Golemanov model emocionalne inteligencije 9
3.2.3. Bar-Onov model emocionalne inteligencije 10
3.3. Načini mjerenja emocionalne inteligencije 10
4.POVEZANOST PRIVRŽENOSTI I EMOCIONALNE INTELIGENCIJE 11
4.1. Povijest istraživanja 11
4.2.Povezanost stilova privrženosti s dimenzijama emocionalne inteligencije 13
4.2.1. Siguran stil privrženosti kao značajan prediktor emocionalne inteligencije 14
5. PRIVRŽENOST I EMOCIONALNA INTELIGENCIJA DEPRESIVNIH I DELINKVENTNIH ADOLESCENATA 16
6. NEDOSTACI I KRITIČKI OSVRT 17
7. ZAKLJUČAK 18
8.LITERATURA 20

1.UVOD

Specifičan odnos djeteta i skrbnika koji se razvija od njihova prvog kontakta poznat je pod nazivom privrženost, a razvio ju je Bowlby (1988; prema Bretherton, 1992) opisujući proces interakcije između pojedinca i njegovog primarnog skrbnika u kojoj neposredna blizina skrbnika dovodi do osjećaja sigurnosti i stvaranja sigurne baze koja omogućava prilagodbu široj okolini. Bowlby (1988; prema Bretherton, 1992) također opisuje individualne razlike u privrženosti koje nastaju na temelju različito razvijenih unutarnjih radnih modela, a Ainsworth (1969; prema Bretherton, 1990) je utvrdila tri različita obrasca privrženosti koja se mogu pojaviti kod djece. Sigurno privržena, izbjegavajuća i opiruća ili ambivalentna djeca razlikovala su se u načinu na koji su reagirala kada bi bila ostavljena od strane roditelja i onda kada bi se roditelj vratio. Bartholomew (1991) je na temelju Bowlbyjeva rada uočio četiri obrasca privrženosti u odrasloj dobi koja se nastavljaju od djetinjstva, tijekom adolescencije pa do kasnije odrasle dobi, a odražavaju relativno umjerenu stabilnost stečene privrženosti iz djetinjstva. Privrženost utječe na prirodu odnosa koju pojedinac uspostavlja s primarnim skrbnikom, ali i s drugim osobama iz svoje okoline pa tako i na emocionalni aspekt ljudskog doživljavanja i ponašanja (Medić, 2014).

Emocije su unutarnja stanja koja sudjeluju u nizu psiholoških procesa poput ponašanja, kognitivnih procesa i svijesti te na specifičan način utječu na reakcije ljudi u svakodnevnim situacijama i njihove socijalne veze. Zbog načina na koji sudjeluju u životima ljudi potrebno je na pravilan način izraziti, prepoznati te regulirati vlastite emocije i koristiti ih pri rješavaju problema prilikom interakcije s ljudima. Mayer i Salovey (1997) uveli su konstrukt emocionalne inteligencije koji predstavlja središte vještina svakodnevnog funkcioniranja.

Emocionalna inteligencija se pokušala povezati s brojnim aspektima ljudskog života i razvoja, a smatra se da su njeni temelji ukorijenjeni u najranijem djetinjstvu kada dijete počinje stvarati specifične veze sa skrbnicima i okolinom u kojoj odrasta te uči sebi svojstvene načine interakcije s okolinom. Prema tome, odnos djeteta i skrbnika bi trebao biti jedna od prvih stavki koji utječe na razvoj emocionalne inteligencije, odnosno načina na koji će dijete od najranije dobi i u budućnosti koristiti vještine za prepoznavanje, regulaciju i korištenje emocija u svakodnevnom životu.

S obzirom na to da postoje individualne razlike u vrsti privrženosti, a ona utječe na razvoj emocionalne inteligencije pojedinci s različitim stilovima privrženosti pokazuju različite sposobnosti i vještine emocionalne inteligencije pri čemu osobe sa sigurnim obrascem privrženosti imaju

prilagodljivije i učinkovitije načine kontrole i percepcije te suočavanja s emocijama (Goleman, 2000; prema Hamarta, Deniz, i Saltali, 2009). S druge strane, nesigurni obrasci privrženosti mogu dovesti do poteškoća u emocionalnoj inteligenciji pojedinca te se stoga takvi obrasci privrženosti najčešće pronalaze kod skupina ljudi koje pokazuju poteškoće u funkcioniranju i specifične obrasce ponašanja poput delinkventnosti (Moss i Lecompte, 2015). Prema tome, ovaj rad predstavlja pregled različitih istraživanja u svrhu opisivanja i utvrđivanja odnosa različitih obrazaca privrženosti pojedinca od najranije do kasne odrasle dobi i emocionalne inteligencije koja se u suvremenim teorijama smatra jednim od najbitnijih aspekata ljudskog funkcioniranja koji utječe na svakodnevno funkcioniranje čovjeka.

2. PRIVRŽENOST

Pod privrženošću se podrazumijeva specifična emocionalna veza između djeteta i roditelja, najčešće majke, koja nastaje tijekom prve godine djetetova života. Prvi koji su uveli pojam privrženosti su John Bowlby koji je uveo osnovna načela teorije privrženosti i Mary Ainsworth čija su istraživanja omogućila empirijsku provjeru Bowlbyjevih ideja (Ainsworth i Bowlby, 1991; prema Bretherton, 1992).

Proces nastanka privrženosti započinje kratko nakon rođenja i otada se nastavlja, a sastoji se od četiri stupnja razvoja privrženosti. Bowlby je smatrao da se prve tri faze odvijaju tijekom prve godine, dok se posljednja pojavljuje oko djetetove treće godine života (Marvin i Britner, 1999; prema Jerković, 2005).

1. Prva faza je *faza nediskriminativnih socijalnih reakcija*, koja traje od rođenja do drugog mjeseca. U ovoj fazi djetetove reakcije služe privlačenju i zadržavanju odrasle osobe u blizini kako bi se zadovoljile djetetove potrebe. Karakteristične za ovu fazu su djetetove pozitivne reakcije na svakoga, jer na početku djeca ne usmjeravaju svoju pažnju samo na majku, dok se majčinska vezanost za dijete razvija relativno brzo. Djeca od najranije dobi počinju reagirati na ponašanja ljudi iz svoje okoline te iako je skrbnik taj koji održava međusobni kontakt, ubrzo i dijete odgovara na međusobnu interakciju kako bi odnos djeteta i skrbnika postao recipročan. Ukoliko su odgovori skrbnika u skladu s djetetovim privrženim ponašanjem uspostavit će se stabilan obrazac privrženosti (Vasta, Haith, i Miller, 2005).
2. Tijekom druge faze, *diskriminativnih socijalnih reakcija*, od drugog do sedmog mjeseca djetetova života, djeca postaju zainteresiranija za skrbnika te usmjeravaju svoje socijalne reakcije na njih. Na temelju percepcije pouzdanosti i povjerenja roditelja kod djeteta se razvija kognitivna predodžba, odnosno unutrašnji radni model skrbnika te paralelno dolazi do razvoja interakcijskih obrasca koji omogućuju komunikaciju i uspostavljanje jedinstvenog odnosa između djeteta i skrbnika (Bretherton, 1992).
3. Posljednju *fazu usmjerene privrženosti*, koja traje od osmog mjeseca do druge godine, obilježavaju specifična ponašanja poput emocionalnosti i opreza pred nepoznatima. Kod djeteta se u ovoj fazi javlja strah kao glavna emocija, a odvajanje od skrbnika dovodi do prosvjeda zbog odvajanja poput plakanja i dozivanja majke što je pokazatelj stvorene privrženosti roditelja i djeteta (Vasta i sur., 2005).

4. Četvrta faza je *faza formiranja partnerstva* koja počinje između treće i četvrte godine tijekom koje odnos djeteta i skrbnika postupno dobiva oblik partnerstva. Dijete u ovoj fazi može istodobno razmatrati svoje i skrbnikove planove kako bi zadržalo skrbnika u svojoj blizini te shvaća da dogovaranjem može utjecati na namjere i planove skrbnika umjesto da se prilagođava njegovu ponašanju (Marvin i Britner, 1999; prema Jerković, 2005).

Ovakav slijed faza u razvoju privrženosti se smatra normativnim te je pronađen u različitim kulturama i u istom obliku unatoč razlikama u odgojnim metodama (Jerković, 2005). Univerzalnost faza privrženosti u različitim kulturama mogla bi se pripisati njenim evolucijskim temeljima potvrđenim u Harlowljevim istraživanjima privrženosti. Djetetova privrženost majci je rezultat potrebe za blizinom skrbnika koja se razvija procesom prirodne selekcije kojom su se privržena ponašanja, zbog svoje biološke važnosti, očuvala jer povećavaju vjerojatnost preživljavanja potomstva (Cassidy, 1999; prema Jerković, 2005).

2.1.Individualne razlike u kvaliteti privrženosti i unutarnji radni modeli

Bowlby (1969; prema Bretherton, 1992) smatra da sva djeca razvijaju privrženosti, ali da postoje određene individualne razlike u kvaliteti privrženosti koje se objašnjavaju razlikama u mentalnim reprezentacijama koje je Bowlby nazvao unutarnjim radnim modelima. Unutarnje radne modele dijete razvija na temelju interakcije s objektom privrženosti, a te mentalne reprezentacije sadrže model o sebi, model o drugima te modele odnosa sebe s drugima (Weinfield, Sroufe, Egeland, i Carlson, 1999; prema Medić, 2014). Na temelju iskustva sa skrbnikom unutarnji radni modeli usmjeravaju dijete na ono što može očekivati u određenim situacijama te s obzirom na to djeca mogu prilagođavati svoja ponašanja. Drugim riječima, unutarnji radni modeli pojedincu omogućuju regulaciju, interpretaciju te predviđanje ponašanja objekta privrženosti i u skladu s tim direktno utječu na prilagođavanje vlastitog ponašanja, osjećaja i mišljenja. Sigurno privržena djeca stoga, s obzirom na prošla iskustva, očekuju podršku i zaštitu skrbnika te se osjećaju sigurnim i slobodnim pri istraživanju okoline ili stvaranju drugih socijalnih interakcija. Za razliku od toga, djeca nesigurne privrženosti nemaju dostupan model objekta privrženosti koji je osjetljiv na njihove potrebe zbog čega razvijaju kvalitativno drugačija privržena ponašanja od sigurno privržene djece (Bretherton, 1990).

Bowlbyjeva teorija individualnih razlika u privrženosti potaknula je istraživače na ispitivanje tih razlika. Tako je i Mary Ainsworth (1969; prema Bretherton, 1990) koristeći tehniku „*nepoznate*

situacije“, tijekom koje se u osam epizoda izmjenjuju situacije u kojima je dijete u prostoriji s majkom, sa strancem ili samo, kako bi empirijski provjerila postavke teorije privrženosti, identificirala tri različita obrasca privrženosti. Većina djece (oko 65%) bila su *sigurno privržena djeca* koja su u uvjetima odvajanja od majke pokazivala uznemirenosti, a u ponovnom susretu su bez poteškoća uspostavljala ponovni kontakt s majkom kroz osmijeh i geste. Sigurno privržena djeca u situacijama privrženosti traže roditelja, a majke ih svojom blizinom i fizičkim kontaktom uspijevaju smiriti nakon čega djeca iz ove skupine nastavljaju istraživati svoju okolinu. Djeca čiji je stil privrženosti odgovarao *izbjegavajućoj privrženosti* (oko 25%) su prilikom odvajanja od majke pokazivala malu razinu stresa i uznemirenosti, međutim kod ponovnog susreta s majkom bi došlo do izbjegavanja ponovnog uspostavljanja kontakta, odnosno ignoriranja majke. Posljednja skupina djece (oko 10%) je pokazivala *ambivalentnu ili opiruću privrženost* s velikim razinama stresa samim ulaskom u nepoznatu prostoriju. Prilikom odvajanja od majke ova djeca pokazuju uznemirenost i intenzivan strah, dok kod ponovnog susreta može doći do agresivnosti i nametljivosti prema skrbniku ili pasivnosti zbog prevelike uznemirenosti (Bretherton, 1990). Poslije su Main i Solomon (1990; prema Medić, 2014) dodali skupinu *anksiozno-dezorganizirano-dezorjentirane* djece u koju su spadala sva djeca koja se nisu mogla svrstati u prethodna tri obrasca privrženosti jer pokazuju ponašanja koja su mješavina izbjegavajućih i ambivalentnih obrazaca. Takva djeca su uglavnom dezorganizirana, pokazuju otvoren strah prema nepoznatoj osobi, ali usmjeravaju privrženost u prisutnosti roditelja.

2.2. Stabilnost privrženosti

Bowlby (1969; prema Medić, 2014) smatra da je stil privrženosti konstrukt koji djeluje kroz čitav život pojedinca te da jednom uspostavljen stil privrženosti određuju emocionalne veze pojedinca u budućnosti, odnosno da privrženost djeteta i skrbnika utječe na kvalitetu odnosa u adolescenciji i odrasloj dobi. Također, većina istraživanja podupire stabilnost obrasca privrženosti do druge godine djetetova života te umjerenu stabilnost stilova privrženosti od djetinjstva do odrasle dobi. Međutim, nalazi istraživanja stabilnosti privrženosti nisu konzistentni te i dalje nema odgovora na pitanje o njenoj stabilnosti (Medić, 2014).

2.2.1. Privrženost u adolescenciji i odrasloj dob

Privrženost se u djetinjstvu definira kao trajna, nježna veza između djeteta i njegova skrbnika (Ainsworth, 1989; prema Bretherton, 1992) i Bowlby (1969; prema Medić 2014) smatra da je privrženost važan aspekt svih bliskih odnosa, a ne samo odnosa s roditeljem, kroz sve razvojne faze čovjekova života. Tako se tijekom adolescencije odnos adolescenta i skrbnika mijenja na način da se privrženost usmjerava na stvaranje bliskih veza s prijateljima s ciljem traženja slobode i neovisnosti izvan okruženja roditelja. Preusmjeravanje objekta privrženosti s roditelja na prijatelje je put k razvoju adolescenta iz primatelja skrbi u potencijalnog primarnog skrbnika (Allen i Land, 1999; prema Medić, 2014). Želja za autonomijom kod adolescenata je način kojim se ostvaruju dugoročni romantični odnosi u budućnosti, a Allen i Land (1999; prema Medić, 2014) tvrde da adolescenti i dalje trebaju potporu roditelja iako privrženost nema istu funkciju koju je imala u djetinjstvu jer su roditelji prisutni da adolescentima pomažu i uče ih kako da žive kao autonomni odrasli pojedinci.

S druge strane, privrženost u odrasloj dobi se definira kao afektivna veza za koju je karakteristično traženje i održavanje bliskih odnosa s drugom osobom (Bowlby, 1969; prema Bartholomew, 1991). Bartholomew (1991) objašnjava individualne razlike u privrženosti u odrasloj dobi pomoću Bowlbyjevog *modela o sebi* koji je povezan sa stupnjem emocionalne zavisnosti o drugima te *modela o drugim*a koji se odnosi na vjerovanja koliko su nam drugi dostupni i kolika je podrška koju će nam pružiti. Na temelju ove podjele Bartholomew (1991) razlikuje četiri obrasca privrženosti u odrasloj dobi. *Sigurna privrženost* je pri tome rezultat pozitivnih emocija o sebi i drugima, a odrasli sa sigurnim obrascem privrženosti se osjećaju prihvaćenima. Kod *odbijajuće privrženosti* prisutne su pozitivne emocije o sebi, ali ne i o drugima te takvi pojedinci izbjegavaju intimne i bliske veze kako bi zaštitili sebe. *Zaokupljena privrženost* je kombinacija osjećaja anksioznost i strah od vrednovanja drugih dok su karakteristike *plašljivog obrasca privrženosti* negativne emocije i o sebi i o drugima. Prema tome, teorija privrženosti obuhvaća širok raspon teorijskih okvira, od razumijevanja obiteljskih, preko prijateljskih do ljubavnih odnosa u odrasloj dobi kroz cijeli životni vijek.

3.EMOCIONALNA INTELIGENCIJA

Emocije su dugi niz godina smatrane proturječnima kognitivnom aspektu ljudskog funkcioniranja te su kao takve zanemarene u području kognitivne psihologije, međutim kognitivni pristupi istraživanju razmišljanja i rješavanja problema postupno su odbacili stajalište kojim se emocije opisuje kao loš i nepoželjan aspekt ljudskog uma koji sprječava i onemogućava racionalno i učinkovito razmišljanje i donošenje odluka (Albrow, 1992; prema Ilić, 2008). Osim toga, smatralo se da emocije narušavaju i ometaju logičko funkcioniranje da bi se objavljivanjem radova Mayera i Saloveya (1989; prema Mayer, DiPaolo, i Salovey, 1990) emocije počele opisivati kao dio kognicija koji doprinosi ljudskom umu. Stoga se suvremena psihologija priklanja gledištu funkcionalnosti emocija koje prihvaća da emocije nisu inferiorne nad ljudskim razumom već povećavaju druge kognitivne procese te je također uvriježeno mišljenje da emocije i kognicije nisu međusobno isključivi procesi i da se mnogi konstrukti u psihologiji sastoje od, ili kombiniraju kognitivne i emocionalne procese, a jedan od tih konstrukata je i emocionalna inteligencija (Gršković, 2010).

3.1.Teorijski okviri emocionalne inteligencije

U podlozi intelektualnog funkcioniranja čovjeka nalazi se veliki broj konstrukata, od kojih je jedan i inteligencija kao pojam koji povezuje čitavu kognitivnu psihologiju. S kognitivnog aspekta se inteligencija istraživala u kontekstu učenja iz iskustva i prilagodbe okolini, međutim u novije vrijeme važnim su se počeli smatrati ne samo kognitivni već i emocionalni aspekti inteligencije, odnosno sposobnost percepcije i izražavanja emocija, asimilacije emocija u mišljenje, razumijevanje i rezoniranje emocija te regulacija emocija kod sebe i drugih (Sternberg, 2005).

Temelji emocionalne inteligencije vežu se uz Thorndikeovu (1920; prema Salovey i Mayer, 1990) socijalnu inteligenciju koja se definira kao „sposobnosti razumijevanja i nošenja s ljudima“, te se i sama emocionalna inteligenciju početku smatrala dijelom socijalne inteligencije. S druge strane, Bar-On (2000) je predložio socijalno-emocionalnu inteligenciju koja ujedinjuje i socijalne i emocionalne komponente ljudske inteligencije, a teorija je utemeljena na Darwinovim (1872; prema Bar-On, 2006) radovima o važnosti izražavanja emocija u preživljavanju i prilagodbi vrsti u kojima se između ostalog naglašava i važnost emocionalnih i socijalnih sposobnosti organizama.

Međutim, kao osnova za pojavu konstrukta emocionalne inteligencije najčešće se spominje Gardnerova teorija višestrukih inteligencija koja između ostalog dijeli socijalnu inteligenciju na interpersonalnu i intrapersonalnu inteligenciju. Interpersonalna inteligencija se koristi u odnosu s

drugim ljudima, poput situacija u kojima se nastoji razumjeti ljudsko ponašanje, motivi ili emocije dok je intrapersonalna inteligencija osnova za razumijevanje tko smo, što nas pokreće te kako se možemo promijeniti s obzirom na postojeća ograničenjima u našim sposobnostima (Sternberg, 2005). Na taj način kognitivni aspekt inteligencije je prestao biti jedini važan te su uključeni i emocionalni aspekti shvaćanju ljudske inteligencije, a Gardnerov model inteligencije postao je temelj za buduće modele emocionalne inteligencije, od kojih su neki i opisani u nastavku.

3.2. Modeli emocionalne inteligencije

3.2.1. Model Mayera i Saloveya

Pojava konstrukta emocionalne inteligencije pokušaj je pronalaženja mentalnih procesa uključenih u obradu emocionalnih informacija, a prvi koji su upotrijebili naziv „emocionalna inteligencija“ su bili psiholozi Peter Salovey i John D. Mayer (1990) definirajući emocionalnu inteligenciju kao "sposobnost praćenja svojih i tuđih osjećaja i emocija te upotreba tih informacija u razmišljanju i ponašanju“. Početni model emocionalne inteligencije je uključivao procjenu i izražavanje emocija kod sebe i drugih, regulaciju emocija kod sebe i drugih te upotrebu emocija u adaptivne svrhe. Mayer i Salovey (1997) potaknuti kritikama drugih istraživača revidiraju model emocionalne inteligencije predstavljajući četiri razine sposobnosti koje sudjeluju u emocionalnoj inteligenciji. Prema njihovu modelu emocionalna inteligencija predstavlja aspekt sastavljen od emocionalnih i kognitivnih sustava.

U nastavku su opisane pojedine mentalne sposobnosti koje su predstavljene u modelu Mayera i Saloveya (1997).

A) Percepcija, procjena i izražavanje emocija

Prva, najniža razina uključuje percepciju, procjenu i izražavanje emocija te predstavlja sposobnosti i vještine osobe da točno percipira emocionalni obrazac. Postupni razvoj percepcije emocija omogućuje ljudima od najranije dobi da nauče identificirati i razlikovati vlastita i tuđa emocionalna stanja. Ova razina uključuje i mogućnost preciznog izražavanja emocija te utječe na

svjesnost pojedinca o vlastitim emocijama, mislima koje se tiču emocija i njihovo međusobno razlikovanje (Salovey i Mayer, 1990).

B)Emocionalna facilitacija mišljenja

Emocionalna facilitacija mišljenja, kao druga razina modela emocionalne inteligencije uključuje one sposobnosti koje omogućuju da se emocije koriste na način koji olakšava intelektualno funkcioniranje. Emocije mogu posredovati u prosudbi i pamćenju na način da usmjeravaju pažnju na relevantne informacije iz okoline te pobuđuju specifični interes za ciljni zadatak ili podražaje zbog čega olakšavaju intelektualne procese (Sternberg, 2005).

C) Sposobnost razumijevanja emocija i znanje o emocijama

Treća razina mentalnih sposobnosti uključuje sposobnosti razumijevanja emocija i upotrebe emocionalnog znanja. Salovey i Sluyter (1999) smatraju da se emocionalna znanja stječu od djetinjstva i usavršavaju tijekom cijelog života. Tako se tijekom djetinjstva javlja mogućnost uočavanja sličnosti i razlika u emocijama te sposobnost tumačenja značenja emocija dok se u odrasloj dobi javlja sposobnost prepoznavanja prijelaza između emocija.

D) Sposobnost regulacije emocija u svrhu emocionalnog i intelektualnog razvoja

Najsloženija razina emocionalne inteligencije u kojoj svjesna regulacija emocija vodi emocionalnom i intelektualnom razvoju putem selektivnog izražavanja emocija. Ovaj proces nazvan je socijalizacija emocija i ovisi o informacijama iz okoline i svrsi emocionalnog reagiranja. Najsloženija sposobnost na ovoj razini uključuje sposobnost refleksivnog praćenja emocija u odnosu na sebe i druge, odnosno prepoznavanje koliko su emocije jasne tipiče ili utjecajne (Mayer i Salovey, 1997).

Teorije emocionalne inteligencije opisuju osobu koja posjeduje ove vještine kao dobro prilagođenog, emocionalno vještog pojedinca čije je emocionalno i socijalno funkcioniranje obilježeno kvalitetnim i primjerenim vještinama u različitim situacijama (Mayer, DiPaolo, i Salovey, 1990).

3.2.2. Golemanov model emocionalne inteligencije

Nakon Mayera i Saloveya, potaknut njihovom teorijom, Daniel Goleman (1995) je objavio knjigu *Emocionalna inteligencija* u kojoj revidira i proširuje model mentalnih sposobnosti odgovornih za emocionalnu inteligenciju. Golemanov mješoviti model, osim sposobnosti uključuje i neka druga ne-kognitivna svojstva. On je proširio značenje ovog konstrukta i definirao emocionalnu

inteligenciju kao prepoznavanje vlastitih emocija, upravljanje emocijama, samomotiviranje, prepoznavanje emocija kod drugih i snalaženje u vezama. Prve tri dimenzije se odnose na samoupravljanje dok se zadnje dvije odnose na upravljanje međuljudskih odnosa. Golemanov petodimenzionalni model je na taj način u emocionalnu inteligenciju uključio između ostalog i motivaciju, socijalne kompetencije, specifične socijalne i komunikacijske vještine te na taj način postao prvi mješoviti model emocionalne inteligencije.

3.2.3. Bar-Onov model emocionalne inteligencije

Bar-On (2006) predlaže socijalno-emocionalni pristup inteligenciji, i smatra da ne treba socijalnu i emocionalnu inteligenciju gledati odvojeno te predlaže novi mješoviti model emocionalne inteligencije koji ujedinjuje obje komponente. Socijalno-emocionalna inteligencija ujedinjuje sve povezane emocionalne i socijalne komponente kao što su vještine, facilitatori koji određuju koliko učinkovito ljudi razumiju sebe i druge te izražavaju vlastite emocije, komuniciraju s ostalima i nose se sa svakodnevnim zahtjevima. Njegov koncept emocionalne inteligencije uključuje pet komponenti emocionalne inteligencije od kojih se prve spominju *intrapersonalne komponente* emocionalne inteligencije koje se sastoje od emocionalne samosvijesti, samopoštovanja, nezavisnosti i samoakualizacije. Pojedinci s razvijenom intrapersonalnom komponentom su svjesni svojih emocija i s lakoćom mogu izraziti svoje emocije i misli te imaju sposobnost samokontrole.
Interpersonalne komponente uključuju empatiju, interspersonalne odnose i socijalnu odgovornost. Pojedinci koji su interpersonalno emocionalno inteligentni mogu razumjeti kako se drugi osjećaju, imaju dobru komunikaciju s ljudima iz okoline i dobro se slažu s njima. *Komponente prilagodljivosti* uključuju snalaženje i ponašanja u stvarnim iskustvima, fleksibilnost pojedinca u životnim situacijama te rješavanje problema dok su k*omponente upravljanja stresom* uključene u upravljanje stresom te su poznate kao tolerancija na stres, odnosno stresne situacije te kontrola poriva. Posljednje, *komponente općeg raspoloženja*, čije su glavne sastavnice optimizam i osjećaj sreće su zaslužne za opće raspoloženje pojedinca (Bar-On, 2006).

3.3. Načini mjerenja emocionalne inteligencije

Mjerenje individualnih razlika u emocionalnoj inteligenciji opredijeljeno je na dva pristupa.; samoprocjene vlastitih sposobnosti i ispitivanje emocionalne inteligencije testovima uratka. U početku je većina ispitivanja emocionalne inteligencija koristila skale samoprocjene temeljene na

modelu Mayera i Saloveya (1997) poput Schutteove skale emocionalne inteligencije (Schutte i sur., 1998; prema Takšić, Mohorić, i Munjas, 2006). Međutim zbog upitne vjerodostojnosti samoprocjena se pokušava naglasiti važnost pristupa ispitivanja emocionalne inteligencije kao sposobnosti (Takšić, Mohorić, i Munjas, 2006).Stoga se emocionalna inteligencija može mjeriti situacijskim testovima, na direktan način, stavljajući osobu u situaciju u kojoj treba riješiti određeni emocionalni problem kao što je identificiranje emocija u priči, nakon čega se ponuđeno rješenje na problem vrednuje po unaprijed utvrđenim kriterijima. (Mayer, Caruso, i Salovey, 1999).

Međutim, standardni testovi samoprocjena i dalje dominiraju u području mjerenja emocionalne inteligencije iako istraživači sve više pokušavaju standardne testove zamijeniti testovima koji zahtijevaju rješavanje problemske situacije i pronalaženje točnog odgovora za konkretnu situaciju ili događaj. Postoje broje skale namijenjene mjerenju emocionalne inteligencije, a najpoznatiji je Inventar emocionalnog kvocijenta koji prema Bar-Onovu (1997; prema Mayer, Caruso, i Salovey, 1999) modelu uključuje četiri šire kategorije: interpersonalne i intrapersonalne vještine, prilagodljivost, upravljanje stresom i opće raspoloženje. Inventar sadrži ukupno 133 čestice svrstane u 15 skala i ima prednost zbog svoje visoke prognostičke valjanosti. Iako su miješani modeli, poput Bar-Onova, više upotrebljavani, oni bi se trebali pažljivo analizirati jer uz emocionalnu inteligenciju uključuju i socijalne vještine, motivaciju i osobine ličnosti.

4.POVEZANOST PRIVRŽENOSTI I EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

4.1. Povijest istraživanja

Nakon što je uveden pojam emocionalne inteligencije došlo je do velikog interesa usmjerenog ka novom, još neistraženom konstruktu u znanstvenim krugovima. Danas je sve veći broj istraživanja koja pokazuju odnos između emocionalne inteligencije i niza pozitivnih ishoda kao što su: akademski uspjeh, fizičko i psihičko zdravlje, kreativnost, zadovoljstvo poslom i zadovoljstvo životom. Pretpostavlja se da je emocionalna inteligencija fleksibilna i prilagodljiva te da se s vremenom može poboljšati doživljavanjem i učenjem. Emocionalna inteligencija se povezivala s brojnim sposobnostima i ponašanjima pojedinaca te su se istraživali situacijski uvjeti, specifične osobine i okolina, kako emocionalno inteligentnih pojedinaca, tako i onih s poteškoćama u upravljanju i izražavanju emocijama.

Emocionalne sposobnosti djece i adolescenata su se promatrale u kontekstu roditeljskog okruženja u kojoj su odrasli pa su tako Gottman i suradnici (1997; prema Alegre, 2012) pokazali da su stavovi, vjerovanja i odgovori roditelja na emocionalne ekspresije djeteta povezani s emocionalnim sposobnostima djeteta. Martinez-Pons (1999) je utvrdio da je način na koji adolescenti percipiraju roditeljski pritisak, pohvale roditelja i vlastito znanje o ponašanjima vezanim uz emocije povezano s njihovim samoiskazima o osobinama emocionalne inteligencije. Liau, Liau, Teoh, i Liau (2003) smatraju da je roditeljsko upravljanje i nadzor također povezano s osobinama emocionalne inteligencije djece, dok je kod adolescenata utvrđena povezanost roditeljskog nadzora s dostupnošću roditelja i njihovom kontrolom nad adolescentima.

Gardnerova (1987) istraživanja predškolske djece su pokazala da djeca čije majke provode više vremena s njima u zajedničkim aktivnostima imaju manje emocionalnih i ponašajnih problema, češće se pridržavaju pravila ponašanja kod kuće te imaju viši akademski uspjeh u školi. S teorijskog aspekta, aktivnosti koje potiču toplu razmjenu emocija između skrbnika i djeteta, roditeljsku potporu, i uzajamni užitak dovode do bolje emocionalne prilagodbe i manje nedoličnog ponašanja, dok se kod minimalnih aktivnosti i komunikacije djeca teže emocionalno prilagođavaju i u većoj mjeri su prisutni delinkventni oblici ponašanja.

Kao što se može i vidjeti, sposobnosti upravljanja emocijama povezane su sa socijalnim ponašanjima i okolinom u kojoj se pojedinac nalazi. Obitelj, prijatelji i škola mogu imati važnu ulogu u razvoju sposobnosti emocionalne inteligencije, a jedne od najjačih učinaka imaju najranija iskustva iz djetinjstva od kojih je najznačajnija privrženost između djeteta i skrbnika (Bar-On, 2006).

Hamarta i suradnici (2009) idu korak dalje i opisuju privrženost kao model emocionalne regulacije. Unutarnji radni modeli se prema modelu emocionalne regulacije smatraju cjelovitim pravilima koja usmjeravaju emocionalne reakcije pojedinca na specifične situacije. Drugim riječima, unutarnji radni modeli su u potpunosti karakteristične strategije kojima se emocije reguliraju, a ponašanja usmjeravaju (Kobak i Sceery, 1988).

S obzirom na postojanje individualnih razlika u stilovima privrženosti, Kobak i Sceery (1988) se usmjeravaju na ispitivanje odnosa različitih obrazaca privrženosti i nošenja s emocijama te dolaze do zaključka da se sigurno privržene osobe mogu bolje nositi s negativnim emocijama u socijalnim interakcijama u usporedbi s nesigurno privrženima. Uz to, sigurno privrženi pojedinci

posjeduju više pozitivnih emocija tijekom interakcije te također koriste pozitivne vještine za regulaciju emocija (Cooper, Shaver, i Colins, 1998).

Delhaye, Kempenaers, Stroobants, Goossens, i Linkowski (2013) također tvrde da je privrženost povezana s mogućnostima ljudi da se nose s emocijama te s funkcioniranjem u socijalnim i intimnim vezama. Prema tome, privrženost utječe na socijalno-emocionalne vještine koje ljudi korite u svojoj socijalnoj okolini, a aspekti tih vještina su pod utjecajem emocionalne inteligencije koja se postupno razvija i uči od najranije dobi.

4.2.Povezanost stilova privrženosti s dimenzijama emocionalne inteligencije

Bowlbyjeva (1988) teorija privrženosti opisuje proces interakcije između pojedinca i skrbničke okoline u kojoj neposredna blizina skrbnika dovodi do osjećaja sigurnosti i stvaranja sigurne baze koja omogućava prilagodbu široj okolini. U sigurnim vezama za vrijeme opasnih, stresnih i nepoznatih situacija obrazac privrženosti je taj koji dovodi do određene reakcije na situaciju i omogućava osobi svojstven način da se suoči s nastalom situacijom. S vremenom, uz prisustvo pozitivnih iskustava dijete razvija i internalizira odgovarajuće emocionalne strategije i razvija povjerenje i percepciju pomoći od strane drugih osoba. Stoga, iz sigurne privrženosti proizlaze sposobnosti za regulaciju i upravljanje emocijama koje uključuju oslanjanje na podršku drugih u situacijama kada su zahtjevi problema veći od kognitivnih kapaciteta pojedinca. S druge strane, kada roditelj djetetu ne iskazuje toleranciju te su i samo odgovori roditelja upućeni djetetu previše emocionalni ili pretjerani, dijete najčešće razvija nesiguran obrazac privrženosti zbog čega će dijete biti sklonije preuveličavanju potencijalno stresnih situacija te će biti uvjereno da stresne okolnosti nisu pod njegovim utjecajem i da ne može kontrolirati problem. U skladu s ovom pretpostavkom, Shields i Cicchetti (1997; prema Cloitre, Stovall-McClough, Zorbas, i Charuvastra, 2008) pronašli su povezanost između nesigurnog obrasca privrženosti i poteškoća u regulaciji emocija, umanjene samosvijesti emocija i poteškoće u nošenju sa situacijama u kojima prevladava anksioznost, stres i promjenjivo raspoloženje. Istraživanja su od tada krenula u smjeru ispitivanja emocionalne inteligencije i privrženosti kod delinkventnih adolescenata koje ujedno i pokazuju nesigurne obrasce privrženosti i poteškoće u emocionalnoj inteligenciji, kao i ispitivanju sigurno privrženih osoba i njihovih vještina koje koriste prilikom regulacije, upravljanja i prepoznavanja emocija (Cloitre i sur., 2008).

Hamarta i suradnici (2009) na uzorku studenata su ispitivali povezanost stilova privrženosti i komponenti emocionalne inteligencije. Pomoću Bar-Ohnova (2006) modela emocionalne

inteligencije pokušali su utvrditi mogu li stilovi privrženosti (siguran, bojažljiv, odbacujući i zaokupljen) predvidjeti komponente emocionalne inteligencije (interpersonalna i intrapersonalna inteligencija, prilagodljivost, upravljanje stresom i opće raspoloženje). U njihovu istraživanju je pronađena povezanost sigurnog stila privrženosti sa svim komponentama emocionalne inteligencije, negativna povezanost odbacujućeg stila privrženosti i interpersonalne inteligencije, negativna povezanost bojažljivog stila privrženosti i svih komponenti emocionalne inteligencije, dok je zaokupljeni stil privrženosti pozitivno povezan sa interpersonalnom inteligencijom, ali negativno povezan s prilagodljivošću (Hamarta i sur., 2009).

4.2.1. Siguran stil privrženosti kao značajan prediktor emocionalne inteligencije

Hamarta i suradnici (2009) na temelju istraživanja provedenog na uzorku ispitanika rane odrasle dobi tvrde da stilovi privrženost utječu na razvoj te značajno predviđaju emocionalnu inteligenciju. Siguran stil privrženosti pozitivno je povezan s emocionalnom inteligencijom te je značajan prediktor intrapersonalne komponente emocionalne inteligenciju. Ljudi sa sigurnim stilom privrženosti, prema tome imaju više pozitivnih osobina sastavljenih od intrapersonalnih vještina, kao što su svijest o sebi, samopoštovanje i samoaktualizacija, nego one osobe koje imaju bojažljiv, odbacujući i zaokupljen stil privrženosti. To dovodi do toga da pojedinci s razvijenijim intrapersonalnim vještinama imaju više samopouzdanja u rješavanju problema, neovisniji su i svjesniji svojih emocija (Goleman, 1995) te se češće samoaktualiziraju (Bar-On, 2006). Mnoga istraživanja (Türküm, 2002; prema Hamarta i sur., 2009; Bar-On, 2006) su pokazala da pojedinci sa sigurnim stilom privrženosti imaju više razine samopoštovanja nego oni s ostalim stilovima privrženosti što također podupire ove pretpostavke. Pojedinci sa sigurnim obrascem privrženosti, prema tome imaju bolje intrapersonalne vještine, a njihovo veće samopoštovanje dovodi do boljih načina i suočavanja s problemima iz čega proizlazi da je razvoj sigurne privrženosti od najranijeg djetinjstva značajan.

Siguran obrazac privrženosti također značajno predviđa interperonalnu inteligenciju zbog čega pojedinci sa sigurnom privrženošću razvijaju bolje interpersonalne veze. Kao što je već spomenuto, pozitivni odgovori skrbnika vode pozitivnim internalnim radnim modelima i razvoju sigurnog stila privrženosti (Bretherton, 1985; Bowlby, 1982). Ovaj proces pomaže pojedincima sa sigurnim stilom privrženosti da razviju bolje interpersonalne veze. Interpersonalne vještine su povezane sa socijalnim vještinama, a pojedinci s boljim socijalnim vještinama imaju bolje interakcije s drugima i pokazuju više empatije. Lopez i suradnici (1997) tvrde da pojedinci s višom

emocionalnom inteligencijom najčešće uspostavljaju pozitivne veze s drugima te bolje percipiraju podršku roditelja i rjeđe izvještavaju o negativnim interakcijama s bliskim prijateljima.

Što se tiče prilagodljivosti, najbolji prediktor ove komponente modela emocionalne inteligencije je siguran obrazac privrženosti. Prilagodljivost je vezana uz način na koji se pojedinci u stvarnosti prilagođavaju i ponašaju, fleksibilnost i rješavanje problema. Pojedinci koji imaju više razine prilagodljivosti na skalama emocionalne inteligencije mogu jasno odrediti probleme obiteljskog i privatnog života te pronaći učinkovita rješenja za te probleme (Acar, 2001; prema Hamarta i sur., 2009), a siguran stil privrženosti značajno utječe na ove vještine. Hamarta i suradnici (2009) su potvrdili da su pojedinci sa sigurnim stilom privrženosti prilagodljiviji.

Hamarta i suradnici (2009) dovode siguran obrazac privrženosti u vezu sa suočavanjem sa stresom. Pojedinci koji imaju razvijene sposobnosti za suočavanje sa stresom mogu se nositi sa stresom bez ikakvog očaja, bez povlačenja u sebe i gubitka kontrole. Takvi pojedinci se osjećaju mirno, rijetko burno reagiraju i lako se nose s ugnjetavanjem (Acar, 2001; prema Hamarta i sur., 2009). Lopez i suradnici (1997) smatraju da su unutarnji radni modeli pojedinca odgovorni za pojavu promicanja ili ometanja suočavanja s problemima, pri čemu bi sigurni obrazac privrženosti bio idealan za suočavanje s problemom. Stoga i samo suočavanje sa stresom je rezultat individualnih razlika u radnim modelima.

Za sigurno privržene pojedince je pronađeno da objektivnije procjenjuju stresne događaje i sebe doživljavaju sposobnim za rješavanje vlastitih problema (Collins i Read, 1990). Osim toga, oni se češće oslanjaju na podršku, što u konačnici dovodi do toga da održavaju relativno stabilnu psihološku dobrobit tijekom stresnih razdoblja. Siguran obrazac privrženosti je ujedno i jedini prediktor komponente općeg raspoloženja emocionalne inteligencije koja sadrži optimizam i sreću. Sigurno privrženi percipiraju svoje odnose kao zadovoljavajuće te imaju osjećaj prihvaćenosti od drugih, a u skladu s tim, ljudi sa sigurnim stilom privrženosti imaju višu razinu psihičke i fizičke dobrobiti od pojedinaca sa odbacujućim, bojažljivim i zaokupljenim obrascem privrženosti (Hamarta i sur., 2009).

S druge strane, pojedinci s odbijajućim stilom privrženosti koji imaju pozitivne stavove i emocije o sebi, a negativne o drugima pokazuju ponašanja koja dovode do toga da takvi pojedinci nerado ili čak protiv vlastite volje ostvaruju bliske odnose te nastoje poreći vlastitu potrebu za uspostavljanjem socijalnih veza (Bartholomew, 1991). U skladu s ovom pretpostavkom, Hamarta i suradnici (2009) svojim istraživanjem su utvrdili negativnu povezanost odbacujućeg obrasca

privrženosti i interpersonalne komponente emocionalne inteligencije. Osobe s odbacujućim obrascem privrženosti također imaju poteškoća u rješavanju problema. Prilikom suočavanja sa stresom oni preferiraju neovisnost jer posjeduju pretežito negativna mišljenja o drugima zbog čega će rjeđe potražiti pomoć okoline što može dovesti do različitih poteškoća prilikom suočavanja sa stresom, posebice u situacijama kada im je potrebna pomoć okoline. Hamarta i suradnici (2009) su ovdje također pronašli negativnu povezanost odbacujućeg obrasca privrženosti i suočavanja sa stresom te potvrdili pretpostavke.

5. PRIVRŽENOST I EMOCIONALNA INTELIGENCIJA DEPRESIVNIH I DELINKVENTNIH ADOLESCENATA

Interpersonalne poteškoće u populaciji zlostavljane djece uključuju probleme s reaktivnom agresijom i povlačenjem u konfliktnim situacijama, kao i poteškoće s kontrolom vlastitih instinkata i oslanjanja na druge kao potpore. Takva djeca očekuju manje pomoći u stresnim situacijama i okolnostima te imaju tendenciju da takve situacije interpretiraju na dvosmislen način ili čak podršku drugih tumače kao neprijateljsko ponašanje (Suess, Grossmann, i Sroufe, 1992).

Adolescenti koji su hospitalizirani zbog teških depresivnih simptoma ili institucionalizirani zbog težih oblika delinkventnog ponašanja najčešće pokazuju oblik privrženosti koji su stekli po modelu od svojih roditelja. Iz toga proizlazi da reguliraju i izražavaju emocije na specifičan način (Manniner i sur., 2011; Cloitre i sur, 2008). Kod adolescenata s depresivnim simptomima i kod delinkventnih adolescenata su pronađena dva dominirajuća obrasca privrženosti. Odbacujući i bojažljivi stil privrženosti prisutan je kod adolescenata sa spomenutim poteškoćama u ponašanju, a ujedno je za ove obrasce pronađena i negativna povezanost s prepoznavanjem i regulacijom emocija te njihovim pravilnim izražavanjem.

Mjere privrženosti omogućavaju stručnjacima da tijekom liječenja mogu predvidjeti na kakav će način adolescenti oblikovati veze privrženosti prema odraslima iz svoje okoline. Na sličan način, mjerenje emocionalnih vještina povezanih s privrženošću omogućava skrbnicima da predvide kolika je vjerojatnost da adolescenti razviju probleme u ponašanju kao rezultat loših vještina kao što su loša regulacija i izražavanje emocija (Zegers,Schuengel, Van Ijzendoorn, i Janssens, 2008). Kada se specifične karakteristike depresivnih i delinkventnih adolescenata u tim područjima uzmu u obzir, učinkovitost tretmana na mentalno zdravlje i u okviru pravosudnog sustava može biti poboljšana.

6. NEDOSTACI I KRITIČKI OSVRT

Ispitivanja povezanosti obrazaca privrženosti i emocionalne inteligencije pokazuju broje nedostatke u ovom području. Postojanje različitih teorija emocionalne inteligencije te umjereno stabilna povezanost privrženosti stečene u najranijem djetinjstvu i obrasca koji se zadržava do odrasle dobi čovjeka otežava utvrđivanje odnosa pojedinih obrazaca privrženosti i emocionalne inteligencije. Različita istraživanja koriste drugačije modele emocionalne inteligencije, od modela Mayera i Saloveya, preko Golemanova modela te trenutno najnovijeg Bar-Ohnova modela i još mnogih drugih modela koji u ovom radu nisu opisani. Postojanje različitih modela emocionalne inteligencije onemogućuje generalizaciju i zaključivanje o povezanosti privrženosti i općenito konstrukta emocionalne inteligencije jer se emocionalna inteligencija, s obzirom na korišteni model odjeljuje na dimenzije ili dijelove. Uz to, mjerenje privrženosti na dobno različitim ispitanicima ograničava zaključivanje o utjecaju privrženosti na razvoj emocionalne inteligencije s obzirom na činjenicu da je privrženost umjereno stabilna tijekom vremena (Medić, 2014), a mogućnost promjena u stilu privrženosti s dobi ne dopušta predviđanje razvoja emocionalne inteligencije na temelju obrasca privrženosti stečenog u djetinjstvu. U prilog ovome ide i činjenica da nema longitudinalnih istraživanja u ovom području koja bi omogućila bolji uvid u promjene privrženosti s dobi i usporedno s tim njihov utjecaj na emocionalnu inteligenciju. Većina istraživanja (Thompson, 2008; Hamarta i sur., 2009) pronalaze statistički značajnu povezanost sigurnog obrasca privrženosti i emocionalne inteligencije, dok su za nesigurne obrasce privrženosti utvrđeni nekonzistentni rezultati u prilog negativne povezanosti s emocionalnom inteligencijom ili nepostojanje povezanosti. Prema tome, jedinim značajnim prediktorom emocionalne inteligencije bi se mogao smatrati siguran obrazac privrženosti jer je njegov utjecaj potvrđen bez obzira na dob sudionika i korišteni model emocionalne inteligencije. Istraživanja također omogućuju utvrđivanje povezanosti, ali ne može se utvrditi utječe li obrazac privrženosti na razvoj emocionalne inteligencije ili tijekom razvoja paralelno utječu jedno na drugo jer se obrasci privrženosti i emocionalna inteligencija mogu mijenjati tijekom razvoja što ovisi o brojnim drugim čimbenicima i karakteristikama pojedinca i njegove okoline.

7. ZAKLJUČAK

Ovaj rad predstavlja pregled istraživanja i teorijskih pretpostavki u utvrđivanju utjecaja privrženosti na razvoj emocionalne inteligencije. Još je prilikom nastanka konstrukta, Bowlby (1982) tvrdio da uspostavljen stil privrženosti kod pojedinca utječe na njegove emocionalne veze u budućnosti, odnosno da privrženost djeteta i skrbnika utječe na kvalitetu odnosa u adolescenciji i u odrasloj dobi. U skladu s tim, sigurno privrženi pojedinci bi trebali biti emocionalno inteligentniji od nesigurno privrženih koji bi u skladu s tom teorijom pokazivali poteškoće u ponašanju i načinima izražavanja, regulacije i percepcije vlastitih emocionalnih stanja kao i emocija koje dolaze iz socijalne okoline. Brojna su istraživanja krenula u smjeru ispitivanja i opisivanja ovih odnosa te su unatoč nedostacima utvrdila kako je siguran obrazac privrženosti značajan prediktor emocionalne inteligencije. Tako su Hamarta i suradnici (2009) utvrdili pozitivnu povezanost sigurnog obrasca privrženosti i intrapersonalne i interpersonalne inteligencije, prilagodljivosti, suočavanja sa stresom i općeg raspoloženja dok je od nesigurnih obrazaca privrženosti jedino odbacujući stil negativno povezan s interpersonalnom inteligencijom i suočavanjem sa stresom. Delhaye i suradnici (2013) su također pronašli pozitivnu povezanost sigurnog obrasca privrženosti i emocionalne inteligencije te negativnu povezanost nesigurnih obrazaca privrženosti i emocionalne inteligencije. S druge strane, Cloitre i suradnici (2008) su pronašli povezanost između obrasca privrženosti, zlostavljanja u djetinjstvu i regulacije emocija na uzorku žena rane odrasle dobi koje su tijekom djetinjstva od strane roditelja doživjele različite oblike zlostavljanja. Na temelju svih spomenutih istraživanja, može se zaključiti da privrženost zaista utječe na razvoj emocionalne inteligencije, međutim na pitanje koji obrasci i na koji način su povezani i utječu na emocionalnu inteligenciju se ne može dati konkretan i jednoznačan odgovor. Istraživanja s jedne strane daju empirijske dokaze da je siguran obrazac privrženost bez obzira na dob sudionika i korišteni model emocionalne inteligencije pozitivno povezan s vještinama emocionalne inteligencije, dok se za nesigurne obrasce privrženosti nalaze nekonzistentni rezultati istraživanja. Povezanost nesigurnih stilova privrženosti i emocionalne inteligencije je potvrđena jedino na specifičnim uzorcima kao što su depresivni i delinkventni adolescenti i zlostavljane žene, zbog čega se ne može generalizirati tvrdnja da su nesigurni obrasci privrženosti negativno povezani s emocionalnom inteligencijom. Empirijski dokazi ovakvih istraživanja bi se pažljivo trebali uzeti u obzir isključivo kod pojedinaca sa spomenutim specifičnim poteškoćama, dok se kod ostatka populacije ne može tvrditi da nesigurni obrasci privrženosti dovode do poteškoća u prepoznavanju, korištenju i regulaciji emocija ujedno i

zbog promjena privrženosti tijekom dobi, ali i okolinskih čimbenika i osobina ličnosti koje također imaju svoj doprinos. Kao što i Bar-On (2006) tvrdi da emocionalna inteligencija treba uzeti i socijalne, motivacijske i dodatne brojne čimbenike koji imaju utjecaja na razvoj emocionalne inteligencije. Rezultati istraživanja, iako nisu doveli do konačnih zaključaka, ponajviše što se tiče pojedinaca koji imaju nesigurne stilove privrženosti i poteškoće u korištenju vještina emocionalne inteligencije, usmjeravaju buduće istraživače da korite bolje mjerne instrumente i provode longitudinalna istraživanja jer je emocionalna inteligencija danas izuzetno bitna za funkcioniranje čovjeka, a sam konstrukt ima potencijal poboljšanja kod pojedinaca sa poteškoćama. Utvrđivanjem konkretnog odnosa obrazaca privrženosti i poteškoća u emocionalnoj inteligenciji bi se pružila prilika pojedincima s poteškoćama u korištenju znanja o emocijama da poboljšaju svoje vještine, a time i svoju psihološku dobrobit.

8.LITERATURA

Alegre, A. (2012). The Relation Between the Time Mothers and Children Spent Together and the Children's Trait Emotional Intelligence. *Child Youth Care Forum, 41*, 493-508.

Bar-On, R. (2000). Emotional and social intelligence: insights from the Emotional Quotient Inventory. U R. Bar- On i J.D.A. Parker (Ur). *Handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass.

Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence. *Psicotema, 18*, 13-25.

Bartholomew, K. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology, 62*(2), 226-244.

Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol.1. Attachment*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.

Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 50*(1-2), 3-35.

Bretherton, I. (1990). Communication patterns, internal working models and the intergenerational transmission of attachment relationships. *Infant Mental Health Journal, 11*(3),237-251.

Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology, 28*, 759-775.

Cloitre, M., Stovall-McClough, C., Zorbas, P., i Charuvastra, A. (2008).Attachment Organization, Emotion Regulation, and Expectations of Support in a Clinical Sample of Women With Childhood Abuse Histories. *Journal of Traumatic Stres, 21*(3), 282-289.

Collins, N.L., i Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models and relationskih quality in dating couples. *JournalOf Personality and Social Psychology, 58*, 644-663.

Cooper, M. L., Shaver, P. R., i Colins V. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(5), 1380-1397.

Delhaye, M., Kempenaers, C., Stroobants, R., Goossens, L., i Linkowski, P. (2013).Attachment and Socio-Emotional Skills: A Comparison of Depressed Inpatients, Institutionalized Delinquents and Control Adolescents.*Clinical Psychology and Psychotherapy, 20*, 424–433.

Gardner, F. E. M. (1987). Positive interaction between mothers and conduct-problem children: Is there training for harmony as well as fighting? *Journal of Abnormal Child Psychology, 15,* 283–293.

Goleman, D. (1995). *Emocionalna inteligencija.* Jastrebarsko: Naklada Slap.

Gršković, V. (2010). *Ispitivanje odnosa emocionalne inteligencije i emocionalna kreativnost*. Neobjavljeni diplomski rad. Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.

Hamarta, E.,Deniz, M. E., i Saltali, N. (2009). Attachment Styles as a Predictor of Emotiona lIntelligence. *Educational Science, 9*(1), 213-229.

Ilić, E. (2008). Emocionalna inteligencija i uspješno vođenje. *Ekonomski pregled, 59*(9-10), 576-592.

Jerković, V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Kobak, R. R., i Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and perceptions of self and others. *Child Development, 59*, 135-146.

Liau, A. K., Liau, A. W. L., Teoh, G. B. S., i Liau, M. T. L. (2003). The case for emotional literacy: The influence of emotional intelligence on problem behaviours in Malaysian secondary school students. *Journal of Moral Education, 32*, 51–66.

Lopez, F., Gover, M., Leskela, J., Sauer, E., Schirmer, L., i Wyssmann, J. (1997). Attachment styles, shame, guilt, and collaborative problem-solving orientations. *Personal Relationships, 4*, 187-199.

Manninen, M., Therman, S., Suvisaari, J., Ebeling, H., Moilanen, I., Huttunen, M., i Joukamaa, M. (2011). Alexithymia is common among adolescents with severe disruptive behavior. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 199*, 506–509.

Moss, E. i Lecompte, V. (2015). Attachment and socioemotional problems in middle childhood. U G. Bosmans i K.A. Kern Kerns (Ur.). *Attachment in middle childhood: Theoretical advances and new directions in an emerging field. New Directions for Child and Adolescent Development* (str.63-76). New Jersey: John Wiley & Sons.

Martinez-Pons, M. (1999). Parental inducement of emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality, 18*, 3-23.

Mayer, J.D., i Salovey P. (1997). Što je emocionalna inteligencija? U P. Salovey i D.J. Sluyer (Ur.). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija, pedagoške implikacije* (str. 19-54). Zagreb: Educa.

Mayer, J. D., Caruso, R. D., i Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, *27*, 267-298.

Mayer, J. D., DiPaolo, i Salovey, P. (1990). Perceiving the effective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence, *Journal of Personality Assessment*, *50*, 772-781.

Medić, M. (2014). *Privrženost roditeljima i partnerima kod studenata čiji roditelji ne žive zajedno*. Neobjavljeni diplomski rad. Zadar: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zadru.

Salovey, P., i Mayer, J.D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, *9*, 185-211.

Salovey, P., i Sluyter, D.J. (1999). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: pedagoške implikacije*. Zagreb: Educa.

Sternberg, J. R. (2005). *Kognitivna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Suess, G. J.,Grossmann, K. E., i Sroufe, L. A. (1992). Effects of infant attachment to mother and father on quality of adaptation in preschool: From dyadic to individual organization of self. *International Journal of Behavioral Development*, *15*, 43–65.

Takšić V., Mohorić T., Munjas R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja Zagreb, 4* (5), 729-752.

Thompson, R. (2008). Early attachment and later development: Familiar questions, new answers. In J. Cassidy i P. R. Shaver (Ur.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical implications* (str. 348–365). New York: Guilford Press.

Vasta, R., Haith, M.M., i Miller, S.A. (2005). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Zegers, M. A. M. ,Schuengel, C. ,Van Ijzendoorn, M.H., i Janssens, J. M. A. M. (2008). Attachment and problem behavior of adolescents during residential treatment. *Attachment & Human Development*, *10*, 91–103.